

LAHDEN

MAISTRAATTI

18.3.2010

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Oikeusministeriö

18. 03. 2010

ad 12/41, Lov

Oikeusministeriölle

Viite: OM 12/41/2009, OM034:00/2009

**LAUSUNTO EDUNVALVOJIEN VALVONNAN AJANMUKAISTAMISTA
SELVITTÄNEEN TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ (Työryhmämietintö 2010:4)**

Lahden maistraatti kunnioittaen lausuu seuraavaa:

1 Yleispiirteinen tilintarkastus ja tuottamuksesta riippumaton vastuu

Maistraatti yhtyy työryhmän ehdotukseen siitä, että holhousviranomainen voisi tarkastaa edunvalvojan tehtävänsä hoitamisesta holhousviranomaiselle tekemän tilin ehdotuksessa määriteltä hyvä tilintarkastustapaa yleispiirteisemmin tapauksissa, joissa edunvalvonnassa olevan henkilön (päämies) omaisuuden määrän, laadun ja muiden seikkojen perusteella voidaan arvioida, ettei päämiehen etu tästä vaarannu. Työryhmän ehdotukseen yleispiirteisestä tilintarkastuksesta mahdollisesti päämiehelle aiheutuvan taloudellisen turvallisuuden heikentymisen kompensoimiseksi siten, että holhousviranomaisen vahingonkorvausvelvollisuuden mittapuuna käytettäisiin aina hyvää tilintarkastustapaa ja yleispiirteisessä tilintarkastuksessa huomaamatta jääneestä seikasta päämiehelle aiheutuneesta vahingosta holhousviranomainen saattaisi joutua tuottamuksesta riippumattomaan vastuuseen, maistraatti suhtautuu kriittisesti.

Tuottamuksesta riippumaton vastuu (ankara vastuu) on lain-säädännössä ja lainkäytössä katsottu soveltuvan tapauksiin, joissa sekä vahingonkärsijän suojantarve on arvioitu suuremmaksi kuin vahingonaiheuttajan että harjoitettavaan toimintaan liittyy poikkeuksellisen suuri vahingonriski tai vahinkojen voidaan katsoa syntyvän toiminnan tavanomaisena seurauksena. Lisäksi toiminnalle on näissä tapauksissa tyypillistä taloudellisen hyödyn tavoittelu ja/tai vaara vakavista henkilövahingoista.

Käyntiosoite:
Salininkatu 3
15100 LAHTI

Postiosoite:
Salininkatu 3
15100 LAHTI

Puhelin:
07187 31100

Telekopio
07187 31119

Internet
www.maistraatti.fi
Sähköposti: kirjaamo.lahti@maistraatti.fi

Kun vielä ankara vastuu kohdistuu useimmiten toimintaan, jota harjoitetaan erityisissä toimintaympäristöissä, joihin liittyy ympäristönsuojelullisia, energiantuotannollisia ja terveydenhuoltoon liittyviä erityisnäkökohtia, merkitsisi työryhmän ehdottama ankan vastuun ulottaminen yleispiirteisen tilintarkastuksen muodossa tapahtuvaan julkisen vallan käyttöön uutta sekä periaatteellisesti että käytännön toteuttamisen kannalta arveluttavaa linjausta vahingonkorvausoikeudessa. Vaikka ankara vastuu merkitsisikin parannusta vahinkoa kärsineen oikeussuojaan, tällä hetkellä voimassaoleva lainsäädäntö, oikeuskäytäntö ja lausunnon laatijan tiedossa oleva oikeuskirjallisuus eivät tue ankan vastuun ulottamista tämänkaltaiseen julkisen vallan käyttöön.

Käytännön ongelmia aiheutuisi kustannusten kohdentamisesta. Ehdotuksessa viitataan siihen, että holhousviranomaisen tulisi korvausvelvolliseksi päämiehelle aiheutuneista vahingoista. Mikäli tämä tulee ymmärtää niin, että vahingonkorvaukset maksetaan Valtiokonttorin vahingonkorvaussuoritteiden sijaan yksittäisten maistraattien budjetista, tilanne muodostuu virastojen taloudenhoidon kannalta kestävämmäksi. Ilmeistä on, että vahingonkorvausasioiden käsittelystä aiheutuvat oikeudenkäyntikulutkin tulevat näissä tapauksissa aina maistraatin maksettavaksi. Myös tämä on maistraattien kannalta sekä yllättäviin menoihin varautumisen vaikeuden että yhä niukkenevien taloudellisten resurssien vuoksi kohtuuton ratkaisu. Työryhmän näkemys siitä, että holhousviranomaisen voisi periä ankan vastuun perusteella maksamansa vahingonkorvauksen edunvalvojalta, on sikäli ongelmallinen, että korvauksen periminen edunvalvojalta edellyttää sitä, että edunvalvojalla on korvauksen perimishetkellä ulosmitattavaa omaisuutta. Tämä voi osoittautua vaikeaksi, sillä päämiesten varojen väärinkäyttöjen taustalla on usein edunvalvojien heikentynyt taloudellinen asema.

Onkin syytä varautua siihen, että holhousviranomaisen ei tuotamuksesta riippumattoman vahingonkorvausvastuun toteutuksessa ota lainkaan käyttöön yleispiirteistä tilintarkastusta ja tällöin lainmuutoksen tavoitteet tältä osin jäävät toteutumatta vaikka holhousviranomaisen niukkenevat voimavarat olisi ehdottomasti kyettävä kohdentamaan valvonnan kannalta nykyistä tehokkaammin.

Maistraatti ehdottaa vahingonkorvausoikeuden alan asiantuntijoiden konsultointia osana lainmuutoksen jatkokäsittelyä sekä sen täsmentämistä mistä ja kenen varoista korvaukset maksetaan, mikäli ankara vastuu edellä mainitusta huolimatta aiotaan toteuttaa.

2. Päämiehen varojen sijoittaminen siten, että edunvalvojalle voidaan myöntää helpotuksia tilivelvollisuudesta ja varojen nostamiseen liittyvä lupamenettely

Maistraatti yhtyy työryhmän ehdotukseen myöntää helpotuksia edunvalvojille tilivelvollisuudesta sillä perusteella, että päämiehen varat sijoitetaan siten, että päämiehen varojen nostaminen edellyttää holhousviranomaisen lupaa, esim. pankkiin ns. estotilille. Koska tällainen lupamenettely olisi samanlainen holhous-toimesta annetun lain (holhoustoimilaki) 34 §:n mukaisissa lupa-asioissa noudatettavan menettelyn kanssa, maistraatti ehdottaa lainsäädännön selkeyden säilyttämiseksi harkittavaksi sitä, että varojen nostamista koskeva lupa liitettäisiin uudeksi kohdaksi holhoustoimilain 34 §:n 1 momenttiin.

MUUT AJANKOHTAISET ASIAT

Maistraatti saattaa yllä mainitun työryhmän ehdotuksesta annetun lausunnon ohella Oikeusministeriön tietoon seuraavat ajankohtaiset holhoustoimen alaan kuuluvat perustasolla toistuvasti ilmenevät ongelmat, joihin olisi mahdollista etsiä ratkaisua lainsäädäntöteitse.

1. Edunvalvojan määrääminen vähäarvoisen rekisteröitävän omaisuuden luovuttamista koskevissa tapauksissa

Maistraatin käsiteltäväksi tulee usein asioita, joissa edunvalvojan määräämistä haetaan pelkästään arvoltaan vähäisen omaisuuden, säännönmukaisesti vanhan moottoriajoneuvon myyntiä varten siksi, että omaisuus tulee rekisteröidä ja rekisteriviranomainen edellyttää edustajan määräämistä luovuttamista varten. Edunvalvojan määrääminen tällaisissa tapauksissa pelkästään vähäarvoisen omaisuuden luovuttamista varten juoksevien taloudellisten asioiden hoituessa ilman toistaiseksi määrättävää edunvalvojaa, aiheuttaa asiakkaille ylimääräisiä kustannuksia ja työtä sekä viivettä asioiden hoitamisessa, joka ei ole missään järkevässä suhteessa asiaan liittyvän taloudellisen intressin kanssa.

Maistraatti ehdottaa harkittavaksi lainsäädäntöteitse toteutettavaa järjestelyä, jossa edustajan määräämisen tarpeellisuus omaisuuden luovuttamista koskevissa tapauksissa olisi riippuvainen luovutuksen kohteena olevan omaisuuden arvosta. Vähäarvoisen omaisuuden luovuttaminen voisi tapahtua siten, että arvoltaan vähäisen omaisuusobjektin luovuttajan kyvyttömyydestä edustaa itseään luovutuksessa annetaan rekisteriviranomaiselle lääkärinlausunto ja luovuttajaa voisi edustaa lä-

hiomainen tai valtuutettu - jälkimmäinen siinäkin tapauksessa, että valtuutus saattaa olla jo kauan aikaa sitten tehty. Sen määrittelemisessä, minkä arvoisen omaisuuden luovuttaminen edellyttää edunvalvojan määräämistä, voitaisiin soveltuvin osin noudattaa vastaavaa menettelyä, jota noudatetaan alaikäisen merkitsemisessä holhousasioiden rekisteriin.

2. Alaikäisen asianomistajan avustaminen ja edustaminen rikosoikeudenkäynneissä Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 2:1a :n mukaisissa tapauksissa

Mediassa esitettyjen tietojen mukaan jopa 200 000 alaikäistä joutuu vuosittain väkivallan uhriksi. Monissa tapauksissa alaikäiseen kohdistuvaan väkivaltaan syylistyvät alaikäisen läheiset. Perheväkivaltaan on alettu aiheellisesti kiinnittämään enenevästi huomiota. Viranomaiskontrollin tiukentuminen on saanut aikaan sen, että juttumäärien kasvaessa tapauksiin liittyvät alaikäisen edustamisen ongelmat poliisiviranomaisessa, syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimissa ovat tulleet ajankohtaisiksi.

Alaikäisille asianomistajille on ROL 2 luvun 1a §:n mukaisissa tapauksissa säännönmukaisesti määrätty oikeudenkäyntiavustaja esitutkintavaiheesta alkaen. Oikeudenkäyntiavustajana tällaisissa tapauksissa toimivat ammattitaitoiset asianajajat ja julkiset oikeusavustajat. Oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä ei aiheudu alaikäiselle kustannuksia. Mikäli alaikäiset saavat asiassa annetussa tuomiossa korvauksia sellaisilta läheisiltään, joiden korvausvelvollisuuden vuoksi alaikäisten lakimääräiset edunvalvojat tulevat esteelliseksi valvomaan korvausten suorittamista, alaikäisen lakimääräisille edunvalvojille voidaan määrätä sijainen tätä tehtävää varten.

Viime aikoina syyttäjälaitoksen taholta on esitetty toistuvia vaatimuksia määrätä alaikäiselle edunvalvojan sijainen esitutkintavaiheessa. Tästä aiheutuu merkittäviä ongelmia sekä kustannusten muodossa että edunvalvojan sijaiselle asetettavien taidollisten ja taidollisten vaatimusten vuoksi. Mikäli alaikäisellä on varallisuutta, edunvalvojan sijaisen määräämisestä aiheutuu hänelle kustannuksia, sillä edunvalvojan sijainen on oikeutettu tehtävästään palkkioon, jotka eivät ole oikeudenkäyntikuluja. Alaikäinen, jolla on varallisuutta, on siten velvollinen maksamaan edunvalvojan sijaiselle palkkion tämän tehtävästä esitutinnan tai oikeudenkäynnin lopputuloksesta riippumatta. Käytännössä edunvalvojan sijaisen tehtävään määrättäisiin useimmiten yleinen edunvalvoja, joilla säännönmukaisesti ei ole riittävää ammattitaitoa rikosoikeudellisista asioista. Tällaisen edunvalvojan sijaisen tehtävään määrätyn tulee palkata

päämiehen varoilla asianajaja tai julkinen oikeusavustaja edustamaan päämiestä oikeudenkäynnissä. Lisäksi edunvalvojan sijainen, jolla ei välttämättä ole riittävää koulutusta ja kokemusta edustamaan alaikäistä tämäntyyppisissä asioissa, saattaa päämiehensä nimissä luopua vaatimuksista esitutkinnassa, mistä puolestaan aiheutuu alaikäiselle oikeudenmenetyksiä.

Maistraatti katsoo, että alaikäisten asianomistajien etujen turvaaminen edellyttäisi sitä, että lainsäädäntöteitse turvattaisiin alaikäisten oikeus saada rikosasioissa ammattitaitoinen oikeudenkäyntiavustaja, joka edustaa alaikäistä ilman tälle aiheutuvaa kuluriskiä esitutkintavaiheesta oikeudenkäyntiin. Kun rikosasiassa tehdään päätös, tuomioistuin voi tässä vaiheessa viran puolesta arvioida asiaratkaisun sisällön pohjalta mahdollisen edunvalvojan sijaisen määräämisen tarpeen ja määrätä esim. yleisen edunvalvojan valvomaan alaikäiselle tulevien korvausten maksua. Näin turvataan paitsi alaikäisen asianomistajan edut, myös nopeutetaan prosessia ja minimoidaan prosessista aiheutuvat kustannukset.

Kunnioittavasti

LAHDEN MAISTRAATTI

Petri Valkama
tarkastaja